

Bruno Ahveninen

RAJAKYLÄN SAAGA



Osa 3 Äiti ja isä

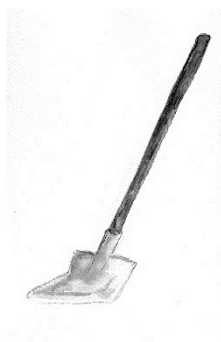
RAJAKYLÄN SAAGA

III

ÄITI JA ISÄ

Myyttinen tarina Pielisen Karjalasta

Bruno Ahveninen



© 2016 Bruno Ahveninen
Kustantaja BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-339-2953

PROLOGI

Ensimmäinen maailmansota oli sellainen kurimus, josta ihmiskunta sai maksaa suunnattoman kalliin laskun. Se ei koskettanut ainoastaan sotaa käyvien maiden rintamasotilaita, vaan sen aikana joutui kärsimään koko väestö: lapset, naiset ja vanhukset. Se aiheutti sekä aineellista että henkistä suunnatonta tuhoa ja tuskaa. Siihen olivat johtaneet Euroopan suurvaltojen väliset syvät eturistiriidat ja häikäilemätön oman edun tavoittelu sekä kilpailu mahtiasemasta. Ennen sodan syttymistä syntyneet rauhanliikkeet eivät kyenneet sen puhkeamista estämään; vaan niinpä miljoonat ihmiset menettivät siinä henkensä, miljoonat vammautuivat ja miljoonien koti ja omaisuus siinä tuhoutui. Sodan jälkeen maailma ei ollut enää entisensä: kaikkialla oli epävarmuutta, puutetta ja hätää. Valtioiden väliset ristiriidat eivät poistuneet, vaan entisestään syventyivät ja kärjistyivät. Tappion kärjineet tahtoivat saada hyvitystä. Euroopan poliittinen ilmasto muuttui aggressiiviseksi: vallalle tuli totalitarismi. Kommunistit pyrkivät maailmanvallankumoukseen, proletariaatin diktatuuriin; äärioikeistossa alettiin keskittää valtaa yksin käsiin; ihanteeksi tuli vahva hallitsija. Näin syntyi mm. Adolf Hitlerin johtama natsi-Saksa, jonka lopullinen tavoite oli koko maailman herruus. Nämä kaksi vastakkaista ideologiaa vaikuttivat ratkaisevasti valtiolliseen kehitykseen Euroopassa sodan jälkeisenä aikana. Totalitarismi valtasi alaa; demokratia joutui paitsioon.

Sodan pyörteissä itsenäistynyt pieni Suomikaan ei välttynyt maailmansodan kurimukselta. Maa luisui sisäisten ristiriitojen vuoksi kansalaissotaan, ja täällä taisteltiin armottomasti veli veljeä vastaan hyväosaisten pyrkiessä säilyttämään yhteiskunta-asemansa ja huono-osaisten yrittäessä parantaa sitä. Tämän katkeran kamppailun hävisi heikompi osapuoli, ja köyhälistö sai sen vuoksi tyhjentää katkeran kalkin. Mutta maan sisäinen tilanne ei

rauhottunut heti sodan päätyttyäkään: vanhat kaunat ja sodanaikainen terrori saivat aikaan uutta terroria, kun tuli kapinan jälkiselvittelyjen aika. Myös eurooppalaiset uudet poliittiset virtaukset saivat kannattajia myös Suomessa. Ne aiheuttivat sen, että vastakohtat kärjistyivät jälleen myös tässä nuorena tasavallassa, joka alkoi haparoiden etsiä oikeata suuntaa kovassa kansainvälisessä ristiaallokossa. Sotien välisenä aikana maan ulkopoliittikan hoidossa oli paljon ongelmia, ja ne vaikuttivat myös osaltaan haitallisesti Suomen sisäpolitiikkaan.

Punaisten keskuudessa onnettomasti päättyneet vallankumousyritykset saivat aikaan sodan loputtua katkeran välienselvittelyn. Valtaosa sosialidemokraateista omaksui parlamentarismia, kun taas radikaali siipi päätti jatkaa vaakaumuksensa mukaisesti ja Kominternin rohkaisemana vallankumouslinjalla. Kumouksellisiin kuuluivat juuri ne, jotka olivat olleet johtamassa punaisia kapinaa, kuten O. W. Kuusinen ”pääarkkitehtinä” sekä Kullervo Manner. Kun Kuusinen ja muut kommunistit eivät pystyneet valtaamaan yrityksistään huolimatta Suomen Sosialidemokraattista puoluetta, he pakenivat Neuvosto-Venäjälle. Siellä perustettiin Suomen Kommunistinen Puolue.

Neuvosto-Venäjälle pakeni myös niitä punaisia, jotka olivat mukana kapinassa, vaikka olivat vuonna -18 aluksi vastustaneet vallankaappausta. Olihan tosin Kuusinenkin vielä 1917 vastustanut sitä, mutta ehkä sosialidemokraattien syrjäyttäminen Suomen itsenäistymisprosessissa sekä valtalain hylkääminen kesällä 1917 saivat hänet kääntämään takkinsa. Kun taistelu vallasta alkoi, sen vastustajat kulkivat virran mukana, koska aktiivisteilla ei ollut muuta järkevää vaihtoehtoa. Näistä merkittävimpiä oli Kuusisen luokkatoveri lukioajoilta Edvard Gylling sekä K. H. Wiik. Sodan jälkeen sekä Kuusinen että Gylling pakenivat synnyinmaastaan ja pääsivät merkittävään asemaan uudessa synnyinmaassaan.

Edvard Gylling oli lahjakas tiedemies ja myös taitava poliitikko, joka jo varhain omaksui työväenajattelun kuten Kuusinenkin. Gylling ei ollut kuitenkaan Kuusisen tapaan kovanahkainen vallankumoustaistelija vaan hän oli ennen muuta intomielinen köyhälistön aseman parantaja. Hän halusi saada valoa ja helpotusta työläisten ja torpparien ankeaan sosiaaliseen asemaan. Hän tahtoi keventää näiden raskasta työtaakkaa, lyhentää pitkää työpäivää, parantaa palkkausta ja huonoja sosiaalisia oloja. Hän halusi luoda entistä paremmat henkisen kehityksen mahdollisuudet myös kaikille vähäosaisille. Kun sosialidemokraattisesta puolueesta tuli eduskuntauudistuksen jälkeen merkittävä, oli ensiarvoisen tärkeää parantaa köyhälistön koulutusmahdollisuuksia, jotta nämä kykenisivät myös vastuunalaisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin. Näihin tavoitteisiin hän halusi päästä lainsäädäntöteitse. Hänet valittiin eduskuntaan 1908. Siellä hän toimi kansalaissootaan saakka mm. valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajana. Siihen hänellä oli hyvät edellytykset, koska hän oli kansantaloustieteen uranuurtaja Suomessa. Gylling kuului omalla tavallaan kareliaaneihin: kansalaissodan jälkeen hän laati suunnitelman, jonka mukaan Karjala saisi autonomisen aseman Neuvosto-Venäjän yhteydessä.

Kun tappion kärsineille punakapinallisille etsittiin sodan jälkeen turva- paikkaa, emigranttijohtajat tulivat siihen tulokseen, että Karjala oli siihen tarkoitukseen kaikkein sopivin paikka. Näissä valtiollisissa suunnitelmissa Gylling ehdotti myös skandinaavista valtioliittoa, jonka muodostaisivat tietyt Suomen ja Karjalan alueet kansallisuusaatteen mukaisesti sekä Ruotsi ja Norja. Tähän suunnitelmaan lienee osaltaan vaikuttanut myös edellisellä vuosisadalla Pohjolassa ilmentynyt skandinavismi. Toisen maailmansodan kynnyksellä Pohjolan valtioliittoajatus syntyi uudelleen, mutta ei silloinkaan johtanut tulokseen, kun maa vietiin natsi-Saksan syliin.

Stalinin valtakaudella Neuvostoliitossa Gyllingin suunnitelmaa alettiin kutsua internationaalina vastaiseksi ”porvarilliseksi nationalismiksi”, koska sitä pidettiin separatistisena. Mutta todellisuudessa Gyllingin tavoitteena ei ollut skandinavistinen vallankumous eikä tarkoituksena herättää henkiin paikallista kansallisuusaatetta. Hänen ajatuksenaan oli luoda eräänlainen yhtenäinen talousalue Pohjolaan, jotta nämä pienet ja köyhät maankolkat olisivat saaneet entistä paremmat taloudellisen kehityksen mahdollisuudet kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa. Kun hänen suunnitelmansa koh- tasi Kominternin taholta vastustusta, hän hautasi pohjoisen valtioliittoaja- tuksensa. Sen tilalle perustettiin hänen ehdotuksestaan Leninin hyväksymä Karjalan Työkansan Kommuuni vuonna 1920. Siitä piti tulla kotimaa myös Suomen punapakolaisille.

Vuonna 1923 tästä kommuunista tuli Karjalan Autonominen Sosialistinen Neuvostotasavalta. Sieltä löysi myös moni suomalainen pakolainen turva- paikan ja uuden kotimaan, jonka toivottiin antavan toimeentulon ja vastaa- van niitä ihanteita, joita sosialistiselle tasavallalle oli asetettu. Tässä tasa- vallassa suomalaiset emigrantit jakoivat myös tärkeimmät hallinnolliset virat. Gyllingistä tuli kansankomissaarien neuvoston puheenjohtaja.

Paettuun Neuvosto-Venäjälle Kuusinen toimi aluksi sekä Kominternin sihteeristössä että puhemiehistössä. Talvisodan alettua hänestä tuli Karja- lais-suomalaisen Sosialistisen Neuvostotasavallan Puhemiehistön puheen- johtaja Terijojoen hallitukseen. Tässä toimessa hän oli, kunnes talvisota päättyi. Ja tämä yritys johti noloon loppuun: Kuusisen vallankaappausyri- tys ei nytkään onnistunut.

Kansalaissodan jälkeen äärivasemmiston toiminta pyrittiin estämään Suo- messa. Äärioikeiston painostuksesta SKP joutui kaksikymmenluvulla maan alle aina toisen maailmansodan päättymiseen saakka. Mutta se oli kaksikymmenluvulla edustettuna parlamentissa kommunistien perusta- missa pienissä puolueissa, kunnes nämä lakkautettiin poikkeuslailla, mikä johti myös lopulta kommunistien karkottamiseen parlamentista ja jälleen tynkäduskuntaan. Kommunistit toimivat aktiivisesti myös ammattiyhdis- tysliikkeessä, mikä ärsytti suunnattomasti oikeistopiirejä. SAJ:ssä oli radi- kaalivasemmistolaisten osuus suhteellisen suuri, ja se näkyi myös ammat- tiyhdistystoiminnassa lakkoiluna ja työnseisauksina. Se raivostutti varsin- kin työnantajatahoa tavattomasti, kun tämä kumouksellinen joukko sai

mellastaa mielin määrin. Kommunistien suhteellista osuutta SAJ:ssä kuvastaa se, että siinä oli 1928 jäseniä 90 000. Mutta kommunistipoukkauslakien säätämisen jälkeen 1930 sosialidemokraattien perustamassa SAK:ssa oli aluksi vain 20 000 jäsentä. Tämä osoitti myös koko työväestön vaikeata asemaa Suomessa.

Kommunistien yhteiskunnallinen toiminta kansalaissodan jälkeen oli äärioikeistolle punainen vaate. Ja se pyrittiin tukahduttamaan tyystin varsinkin eduskunnassa ja ammattiyhdistysliikkeessä. Siitä seurasi, että Suomen poliittinen ilmasto muuttui niin jyrkästi, että myös sosialidemokraattien oli siirryttävä ideologiasta tuntuvasti oikealle ja haudattava vallankumoussaatteet. Tässä nämä onnistuivatkin Väinö Tannerin johdolla niin hyvin, että Tanner saattoi jo vuonna 1926 muodostaa sosialidemokraattisen hallituksen, mikä tuntui ihan uskomattomalta saavutukselta. Se oli kuitenkin omiaan huonontamaan entisestään kommunistien ja sosialidemokraattien välejä, kun äärivasemmalla alettiin pitää sosialidemokraatteja työväen aatteen pettäjinä. Varsinkin kun Tanner otti vastaan presidentti Relanderin sairastuttua ylipäällikön sijaisena vakinaisen sotaväen ja suojeluskuntien paraatin armeijan lippupäivänä 1927, se suututti äärivasemmistolaiset. Tämä lienee osaltaan aiheuttanut sen, että sosialidemokraatteja alettiin kutsua kommunistien taholla sosialisti-fasisteiksi.

Tämän jälkeen kommunistien painostus jatkui entistä ankarampana. Näiden harjoittama työmaaterrori ja muu radikaali toiminta ärsytti varsinkin äärioikeistolaisia, jotka alkoivat antaa ohjeita maan hallitukselle ja eduskunnalle Mussolinin ja Hitlerin toimintamenetelmien mukaisesti. Lapuanliike vaati kaikkea kommunistien toiminnan lopettamista Suomessa ja alkoi myös käyttää oman käden oikeutta mm. rikkomalla kirjapainoja.

Suojeluskunnista tuli näkyvä järjestö ja oikeistolaisten arvojen vaalija suomalaisen yhteiskuntaan. Vuonna 1927 niistä tuli laillinen osa Suomen asevoimia. Ne osallistuivat myös aktiivisesti järjestyksenpitoon poliisin ohella ja ottivat kontolleen sellaisia poliisin tehtäviä, jotka eivät niille kuuluneet. Suojeluskuntalaiset jahtasivat mm. viinan salapolttia harrastavia ja muita kieltoalien rikkojia myös Pielisen Karjalassa. Siellä tuli suojeluskunnan jäsenyydestä niin suosittua, että jokunen laituksen kulkija liittyi siihen sosiaaliseen asemaansa kohottaakseen. Sen jäsenenä sai komean pyhäpöydän, johon muuten ei työttömällä työmiehellä ollut varaa.

AKS:n tavoitteena sen perustamisesta saakka oli ollut Suur-Suomi -aatteen levittäminen ja työskentely tämän päämäärän saavuttamiseksi mutta myös kommunismin ja sosialidemokratian vastustaminen oli osa tämän liikkeen toimintaa. Se pyrki myös aitosuomalaisena liikkeenä yksikielisyyskannan. Kansakunnan yksikielisyys ja yksimielisyys oli sen vuoksi tärkeää, että näin... ”marksilaisten harhaopista vapautettu kansa voi lujana yksimielisenä kansallisvaltiona luoda Suur-Suomen”. Tähän jaloon suunnitelmaan uskottiin lujasti. Näin Hitlerin ja Mussolinin ihanteet loivat myös Suomeen äärioikeistolaisen ilmapiirin, joka johti kommunistipoukkauslakien säätämiseen, radikaalien kansanedustajien vangitsemiseen,

kyydityksiin, pahoinpitelyihin ja SAJ:n hajottamiseen. Lopulta myös sosialidemokraatit joutuivat äärioikeiston vainon kohteeksi.

Tällainen toiminta antoi puolestaan aiheen väittää, että ”lahtarimaailma” oli läpikotaisin mädännäistä: ...”kuinka porvarillinen moraaliksi oli rappeutunut ja näytti toteen, ettei porvarillinen yhteiskunta noudattanut edes omia ihanteitaan kansalaisten oikeuksista ja vapauksista, kun kaikille yhteiskunnan jäsenille ei annettu poliittisia oikeuksia”. Tämä nosti radikaaliväestön uhmaa Rajakylässäkin, jossa annettiin kolmekymmentäluvulla syntyneille pojille nimeksi Voitto tai kastettiin muilutetun kansanedustajan kaimaksi.

Suomen poliittisessa kentässä tapahtui 1929 selvä muutos. Heinäkuussa pidetyt eduskuntavaalit toivat maalaisliitolle voiton eli 60 paikkaa eduskuntaan. Myös vasemmistoradikaalit menestyivät saadessaan 27 paikkaa parlamenttiin. Oikeistopuolueet ja sosialidemokraatit olivat vaalien häviäjät. Tämä johti yhteiskunnallisiin levottomuuksiin. Kommunistien eteneminen ärsytti äärioikeistoa ja sai aikaan kansanliikkeen nousun. Se aiheutti myös ongelmia ammattiyhdistysliikkeessä. Vuoden lopussa Lapuanliike alkoi käyttää oman käden oikeutta; kommunistinuorten punaisia paitoja revittiin, myöhemmin ruvettiin rikkomaan kommunistien kirjapainoja. Syksyllä alettiin vaatia eduskunnalta kommunistien toimintaa hillitsevää lainsäädäntöä. Kaikkialla kuohui ja oli huoli tulevaisuudesta. Poliittisen tilanteen kärjistymisen lisäksi alkoi myös maailman laajuinen talouspula, joka lisäsi köyhälistön ahdingkoa.

Kun Yhdysvalloissa osakekurssit alkoivat nousta lakkaamatta kaksikymmenluvun lopulla, yhä useammat kansalaiset ryntäsivät mukaan osakekennotteluun. Tarjolla olevat jättivoitot villitsivät pelinhimoiset amerikkalaiset. Sijoitusvimma valtasi kaikki yhteiskuntaluokat, vaikkei monellakaan ollut harmainta aavistusta talouselämän toiminnasta eikä siihen liittyvistä vaaroista. Moni ajatteli vain naiivisti, että kun ostaa halvalla ja myy kalliilla, niin siinä pelissä käärii nopeasti omaisuuksia. Sokea ahneus iski pelaajiin. Kun kaikki kilpailuun mukaan lähteneet yrittivät saada haltuunsa mahdollisimman paljon arvopapereita, kasvava kysyntä kohotti noteeraukset pilviin. Ne kohosivat niin korkealle tasolle, ettei niillä ollut reaalista vastinetta kyseisten yritysten tuotannossa eikä voitoissa.

Kohtalokkainta oli se, että pörssi kauppooja tehtiin usein lainarahoilla. Tästä johtui se, että tilanne ryöstäytyi hallitsemattomaksi. Kun jättisuuri kivi lähtee pyörimään, sitä on vaikea pysäyttää, koska sen massa on valtavan suuri.

Vuonna 1929 tuli sitten lokakuussa romahdus. Syöksykierre alkoi yhtäkkiä eikä sitä voitu mitenkään pysäyttää: kahdentenkymmenentenä kolmantena päivänä kurssi alkoi laskea ja lasku jatkui päivä päivältä yhä rajumpana. Suurten pankkien tukiestotkaan eivät voineet sitä pysäyttää. Lokakuun 29. päivänä tapahtui lopullinen romahdus. Muutaman aamutunnin aikana vaihdettiin suunnaton määrä arvopapereita noin 40 prosentin tappiolla. Myyjät yrittivät hysterisesti pelastaa osan voitoista. Tämä romahdus

hävitti yhteensä miljardien dollarien määrällä pörssiarvoja. Se oli valtava suonenisku sen ajan talouselämälle.

Tästä alkoi pitkä ja sitkeä talouskriisi. Se kohdistui sekä teollisuuteen, kauppaan että maatalouteen. Kun monilla aloilla oli liu'uttu ylituotantoon, nyt oli pakko panna jarrut päälle, koska tavaravarastot olivat täynnä eikä kauppa käynyt. Se johti työvoiman vähentämiseen. Siitä seurasi korkea työttömyys, mikä johti kansalaisten ostovoiman heikentymiseen. Kun tavaravarastot eivät purkautuneet, tuotantoa oli jälleen vähennettävä. Se toi lisää työttömiä ja ostovoiman heikentymistä, ja näin noidankehä jatkui vuodesta vuoteen.

Näin alkoi Yhdysvalloissa kolmekymmentäluvun syvä lama, joka levisi kaikkialle teollisuusmaihin. Se sai aikaan massatyöttömyyden ja vararikkojen aallon. Köyhälistö näki nälkää ja koki puutetta, vaikka ruokaa ja muita hyödykkeitä oli tarjolla vaikka kuinka paljon. Yksinkertaisesti puutui vain rahaa. Monet maanviljelijät ja muut yrittäjät menettivät omaisuutensa markkinavaikkeuksien vuoksi. Kauppa ei käynyt. Niinpä myös monet pankit ja kauppaliikkeet joutuivat suuriin vaikeuksiin. Yhdysvalloissa maan taloudellista tilannetta pahensi myös samaan aikaan sattunut luonnonkatastrofi, jota kesti vuosikausia. Keskilännessä pölymyrskyt hautasivat pellot ja asumukset alleen. Siellä tuho oli niin totaalinen, että monet viljelijät menettivät kaiken omaisuutensa tomumyrskyn vaikutuksesta.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Saksassa alkoi erityisen pitkä ja vaikea lamakausi, jolle oli ominaista voimakas inflaatio. Raha menetti täydellisesti arvonsa ja säästäjät omaisuutensa. Weimarin tasavallassa ei saatu aikaan talouselämän elpymistä. Raskaat rauhanehdot lamauttivat sen kansantalouden. Se johti maan vaikeaan työttömyystilanteeseen: miljoona miljoonalta työttömien määrä lisääntyi vuosittain. Tämä antoi Adolf Hitlerille oivan tilaisuuden pyrkiä valtaan häikäilemättömien keinojen avulla. Versaillesin ankarat rauhanehdot koettiin Saksassa häpeällisinä ja mielivaltaisina, ja ne olivat osasyynä maan syvään lamaan. Hitler lupasi nostaa Saksan tästä häpeän suosta ja poistaa samalla talouselämän ongelmat. Se oli naula, joka veti: epätoivoiset ihmiset alkoivat kannattaa natsismia.

Päästyään valtaan Hitler alkoi intuitiivisesti soveltaa Keynesin talusteoriaa: lamakautena saadaan työttömyys poistetuksi julkista kulutusta lisäämällä. Maata alettiin varustaa hyökkäyssotaan, jotta Saksalle saataisiin elintilaa. Niinpä hän alkoi rikkoa Versaillesin rauhanehtoja. Maassa alettiin kouluttaa ja varustaa miljoona-armeijaa ja tehdä muita valmisteluja sotaa silmällä pitäen. Hitler loi suunnattoman aseteollisuuden. Myös muuta sodassa tarvittavaa materiaalia valmistettiin massatuotantona. Toinen Hitlerin jättämäinen hanke olivat Euroopan ensimmäiset moottoritiet. Ne ulottuivat halki valtakunnan rajalta rajalle, koska ne rakennettiin salamasotaa varten. Niitä pitkin olisi helppo kuljettaa sotajoukkoja sekä materiaalia sinne, missä niitä kulloinkin tarvittaisiin. Varat näihin julkisiin hankintoihin saatiin äveriäiltä juutalaisilta pakkokeinoin.

Tällaiset suunnattoman suuret rakennushankkeet ”valtion varoilla” saivat

aikaan sen, että Saksassa saatiin aikaan täystyöllisyys. Osaltaan siihen vaikutti myös se, että naisten tehtäväksi tuli olla kotona, tehdä lapsia ja kasvattaa uusia sotilaita Saksan armeijaan. Tämän johdosta Hitlerin kansansuosio kohosi kohoamistaan. Kun muut teollisuusmaat kamppailivat laman kourissa, Saksassa oltiin tyytyväisiä täystyöllisyyteen. Sattumalta Hitleristä julkaistiin sellainen valokuva, jossa hän roikotti käsiään ristissä housunkaulusten kohdalla. Tästä keksittiin sanonta: ”Hitler suojelee Saksan ainoata työtöntä.”

Kolmekymmentäluvun alkupuolella englantilainen talousmies John Maynard Keynes loi radikaalin talousteorian. Hänen mukaansa talouselämän haitallisia heilahdeluja voitiin tasoittaa siten, että valtiovalta puuttui pitkälti kansantalouden ohjailuun. Tämä voi tapahtua markkinatalousmaissa valinnanvapautta rajoittamalla. Hänen keinonsa oli työttömyyden ja vararikkojen estämiseksi julkisen kulutuksen lisääminen. Laskusuhdanteen alkaessa hallituksen tuli ohjata budjettivaroja työllisyystöihin ja valtion avustuksiin mm. maataloudelle, jos se joutui vaikeuksiin.

Kolmekymmentäluvun talouskriisi kohtasi Yhdysvaltoja erittäin ankarasti. Tästä on konkreettisena osoituksena se, että monet työttömät lähtivät siirtolaisina Neuvostoliittoon. Mutta vaikeuksista huolimatta republikaaninen Hooverin hallitus ei ottanut lamaa vakavasti varteen. Hädässä oleville ihmisille uskoteltiin vain, että käänne parempaan oli aivan nurkan takana.

Kun vuonna 1932 pidettiin Yhdysvaltojen presidentin vaalit, Hoover kärsi musertavan tappion. Presidentiksi valittiin Franklin D. Roosevelt, josta tuli USA:n kaikkien aikojen suosituin päämies. Hänet valittiin neljä kertaa peräkkäin maansa johtajaksi. Hän aloitti New Deal -ohjelman, joka perustui Keynesin teoriaan. Julkisia töitä lisäämällä ja valtion maataloustuilla valtakunta nostettiin nopeasti taloudelliseen nousuun. Sillä oli vaikutus koko maailman laajuisesti: talouselämä elpyi ja työllisyys parantui, kun silloin alkanutta nousukautta kesti toiseen maailmansotaan saakka.

Wall Streetin pörssiromahdus oli sellainen tapahtuma, joka järjestytti talouselämän perusteita myös Suomessa. Ne, jotka olivat odottaneet parempia aikoja, pettyivät pahasti. Jos yrityksillä ei ollut tarpeeksi velkojen katetta, lainansaanti loppui, ja toiminta vaikeutui. Siitä seurasi se, että monet yrittäjät menettivät vararikossa omaisuutensa samoin kuin maanviljelijätkin. Suomen ulkomaankauppa tyrehtyi, metsäteollisuustuotteilla ei ollut kysyntää. Se johti massatyöttömyyteen. Se koetteli erittäin ankarasti Rajakylän asukkaita, varsinkin pienviljelijöitä ja työmiehiä, joiden leipä oli lähtenyt pääosin savotoista. Pulakautta kesti vuosikausia. Töitä oli tarjolla vähän, ja työttömyysluvat kasvoivat päivä päivältä. Palkat putosivat miniini. Lisäksi ahnaat metsäfirmit ottivat käyttöön rosvoitan. Puuta piti hakata 30 prosenttia ilmaiseksi ennen lamaa olleisiin taksoihin verrattuna. Se oli omiaan katkeroitamaan mieltä ja synnytti jälleen kapinahenkeä.

Wall Streetin pörssiromahdus ja sen aikaan saama yleismaailmallinen lama sekä fasismin ja natsismin nousu aiheuttivat sen, että kun kominternissä pääteltiin kapitalistisen maailmantalouden olevan jo henkitoreissaan

ja vetävän viimeisiä henkäyksiään pahasti yskien, se eli nyt marksilaisen teorian mukaan viimeistä vaihettaan. Jotta se välttäisi lopullisen romahduksen, sen olisi nyt lähdeittävä väkivallan tielle, mikä johtaisi vääjäämättä sen tuhoon. Hankkiakseen lisää elinaikaa kapitalismin täytyi nyt turvautua oikeistolaisiin ja fasistisiin liikkeisiin. Ratkaistakseen taloudellisen kriisinsä kapitalistiset maat ryhtyisivät sotimaan Neuvostoliittoa vastaan. Olihan Hitler julistanut Mein Kampfissa hankkivansa sekä elintilaa että orjatyövoimaa idästä.

Kun neuvostojohtajat eivät katsoneet maan olevan vielä kyllin voimakas tähän sotaan eikä lyömään sitä uhkaavat viholliset, niin Komintern kehotti keväällä 1931 kommunistisia puolueita ponnistelemaan sotaa vastaan rauhan puolesta. Erityisesti Stalinin ulkopolitiikka oli hyvin varovaista. Hän tavoitteli kansainvälisissä suhteissa status quota taatakseen sillä kansallisen turvallisuuden fasismin ja natsismin vahvistaessa valtaansa. Hitler pyrki näet sinnikkäästi toteuttamaan Mein Kampfissa esittämiään tavoitteita. Mutta Isaac Deutscherin mukaan Moskova osoitti äärimmäistä passiivisuutta ja välinpitämättömyyttä natsien nousua kohtaan. Stalin neuvonantajineen ei näyttänyt lainkaan tajuavan, mitä oli tulossa, vaan nukkui prinsessa ruususen unta. Moskova kehotti Saksan kommunistista puoluetta tekemään paljon sellaisia virheitä, joiden avulla Hitler saattoi anastaa valtan suhteettoman helposti. Kun sosialidemokraateilla oli Saksassa 8 miljoonaa äänestäjää sekä ammattiyhdistysliike vallassa ja kommunisteilla yli 5 miljoonaa kannattajaa, niin vasemmistolla olisi ollut avaimet käsissään estää Hitlerin valtaannousu ja ehkä myös maailmansodan syttyminen. Deutscherin mukaan Saksan vasemmiston antautuminen 1933 ”oli museravain tappio, mitä marksilaisuus on koskaan kokenut”.

Suomen ja Neuvostoliiton suhteet olivat olleet huonot koko kaksikymmenluvun. Kun Suomen sisäpolitiikassa oli ponnekkaasti vastustettu kommunismia sen vallankumoustavoitteiden vuoksi ja toisaalta pidetty hengissä Suur-Suomi -suunnitelmaa, Neuvostoliitossa katsottiin vuodesta 1930 alkaen Suomen kuuluvan vihollismaihin kuten Hitlerin Saksa ja läntiset teollisuusmaatkin. Sen vuoksi Komintern kehotti SKP:tä olemaan varuillaan, jos esimerkiksi Saksa hyökkäisi Neuvostoliittoon. Kominternin rauhantavoitteiden mukaisesti maiden välisiä suhteita yritettiin parantaa solmimalla Suomen ja Neuvostoliiton välinen hyökkäämättömyyssopimus, ja samalla vahvistettiin Tarton rauhan rajat. Suhteiden parantuminen näkyi konkreettisesti siten, että maiden välinen kauppa hieman lisääntyi. Pielisen Karjalassa avautui jonkin verran metsätöitä rajan takana miehille ja hevosille lamakaudella, kun Neuvostoliitto myi tukkipuita suomalaisille firmoille. Kun noususuhdanne alkoi, järeillä tukeilla oli taas kysyntää. Tämä oli monelle työttömälle tervetullut tapahtuma. Mutta naapureiden väliset epäluulot olivat niin vahvat, että rajaa vartioitiin erittäin tarkasti.

Jos Suomen ja itänaapurin suhteet olivat huonot sotien välisenä aikana, niin huonot ne olivat länsinaapurinkin kanssa. Erään ruotsalaisen historiantutkijan mukaan ne olivat huonoimmat kuin olivat koskaan muulloin olleet. Silloin nousi esiin monia suuria kysymyksiä, jotka hiersivät näiden

naapureiden välejä. Silloiset riidat eivät olleet tyhjänpäiväisiä naapureiden nahisteluja vaan totisinta totta. Kun Ruotsin sosialidemokraateista oli tullut maan valta puolue, niin suomalaisen veljespuolueen jäsenten kova ja osittain mielivaltainen kohtelu kansalaissodan jälkiselvittelyissä nosti tunteita Ruotsissakin. Toinen kivi, joka hiersi kengässä, oli Ahvenanmaan kysymys. Ruotsi miehitti saariryhmän 1918 ja yritti liittää alueen Ruotsin valtakuntaan, koska sen väestö oli alkuperältään ruotsalaista. Mutta tämän erän Ruotsi hävisi, mikä aiheutti pettymystä länsinaapurissa. Suomi nimittäin vei kiistakysymyksen Kansainliiton ratkaistavaksi, ja sen suosituksella Ahvenanmaa jäi Suomen hallintaan, mutta sai autonomisen aseman, mikä oli voitto Ruotsille. Kolmas riidanaihe, eikä suinkaan vähäinen, oli Suomen kielikysymys: aitosuomalainen liike pyrki tekemään maasta yksikielisen, ja se ärsytti syvästi ruotsinkielisiä Pohjanlahden molemmilla puolilla. Tästä seurasi se, että Suomessa käytiin kielitaistelua kiivaasti koko sotien välinen aika. Tunteet kuumenivat joskus niin, että Suomen ylioppilasnuoriso otti yhteen verissä päin.

Kun maailman poliittinen tilanne kärjistyi enemmän kolmekymmenluvun loppua kohden mentäessä, niin herätettiin henkiin kysymys Ruotsin ja Suomen välisestä sotilaallisesta yhteistoiminnasta. Se ei kuitenkaan johtanut toivottuun tulokseen, koska naapurukset olivat ideologisesti liian kaukana toisistaan. Perusongelma oli siinä, että Ruotsi pyrki kansainvälisessä toiminnassa puolueettomuuteen; Suomi taas etsi vahvaa liittolaista pelätessään joutumista sotaan itänaapurina vastaan. Ruotsi oli puolestaan paljon läheisemmässä suhteessa Neuvostoliittoon kuin Suomi, kun sitä vastoin Suomen sympatiat olivat natsi-Saksaa kohtaan paljon lähempänä kuin Ruotsin. Mitä pitemmälle vuosikymmen eteni, sitä aktiivisemmin Suomen äärioikeisto oli viemässä maata Hitlerin kelkkaan. Se oli Ruotsin ulkopoliitiikan vastaista, ja siksi naapurusten välit pysyivät jäissä. Niinpä valmiiksi neuvoteltu valtioliitto näiden naapurusten välillä jäi toteutumatta.

Kun Norjalla ja Suomella on Pohjolassa pitkä yhteinen raja, niin Norjassakin syntyi Hitlerin ekspansio politiikan alettua ajatus yhteisestä puolustuksesta Suomen kanssa. Kun Norjan asevoimat olivat heikot, niin norjalaiset ehdottivat Suomelle, että Suomi miehittäisi strategisesti tärkeän Norjan kalottialueen rannikon pelätessään Saksan miehitystä. Mutta suomalaiset eivät lähteneet tähänkään yritykseen, koska pidettiin avoimna mahdollisuutta liittoutua Saksan kanssa. Niinpä toisen maailmansodan syyttyä Saksa miehitti myös tämän Norjan rannikon, ja sodan aikana siitä oli suunnattomasti haittaa Yhdysvaltojen Neuvostoliittoon suunnatuille avustuskuljetuksille.

Suomen, Baltian maiden ja Puolan välille syntyi myös kitkaa. Nämä maat yrittivät ajaa yhdenmukaista puolustuspolitiikkaa mahtavia naapureitaan Saksaa ja Neuvostoliittoa vastaan. Tästä syntyi ”reunavaltiosuunnitelma”, joka hautautui sopimuspuolten erimielisyyksiin, koska Puola voimakkaimpana yritti saada siinä johtajan aseman. Sen vuoksi sopimusta ei ratifioitu.

Kaupppoliittisesti Suomi suuntautui länteen. Se olikin maan talouselämän kannalta viisasta, koska sieltä avautui laman jälkeen metsäteollisuudelle laajat markkinat. Näin alkoi jälleen puu uida Pielisen Karjalassakin sahoille ja paperitehtaille. Metsäteollisuus nosti jälleen Suomen kansantalouden kasvuun. Maa alkoi vaurastua ja kansa voida entistä paremmin. Suomella meni niin hyvin, että se sai mainetta myös velan maksajana, kun se maksoi ainoana Euroopan maana ensimmäisen maailmansodan aikana syntyneet saatavansa USA:lle.

Mutta kolmekymmenluku oli alkanut Suomessa kaoottisena. Lama kohtasi lähes koko maan väestöä. Erityisen ankarana saivat kokea sen talonpojat ja työläiset. Nämä olivat myös riippuvaisia toisistaan. Kun työläisiltä loppuivat ansiotulot, maanviljelijät eivät saaneet tuotteitaan kaupaksi. Se johti siihen, että talonpojat velkaantuivat ja työläiset näkivät nälkää ja kivat puutetta, kun nämä eivät saaneet mistään rahaa jokapäiväisten tarpeittensa tyydyttämiseksi. Kun maataloustuotteilla ei ollut kysyntää, moni velkaantunut maatila joutui vasaran alle. Näin kävi monille Pielisen pitäjän maanviljelijöillekin, kun velkojat panivat saatavansa uloshakuun.

Työn puute johti maastamuuttoon, niin myös Pielisen Karjalassa. Kun kaikki läntiset kapitalistiset maat painivat laman kourissa, ainoa muuttosuunta oli itä. Niinpä monet suomalaiset työttömät lähtivät työn perässä neuvosto-Karjalaan. Siellä kuviteltiin aukeavan hyvät mahdollisuudet uuden elämän aloittamiseen sosialistisen ihannevaltion rakentamisessa. Siellä ei olisi nälkää, ei riistoa eikä eriarvoisuutta vaan kaikki olisivat veljet keskenään. Monet lähtivät sinne leveämmän leivän hakuun, monet pettyivät ja palasivat takaisin. Jotkut katosivat sille tielleen salaperäisellä tavalla. Varsinkin monesta suomalaisesta kirjailijasta tuli epäpersoona, joka katosi rekisteristä historian hämärään.

Lama toi mukanaan taloudellisen epävarmuuden ja puutteen lisäksi Suomeenkin poliittista kuohuntaa kuten muissakin Euroopan maissa. Oman käden oikeus, laittomuus ja moraalittomuus rehottivat. Spontaanisti syntynyt Lapuanliike kävi ärhäkkänä taisteluun rääväsuisia ja työmaaterroria harjoittavia kommunisteja vastaan. Sitä ei voitu sietää, että nämä edelleenkin tavoittelivat kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen kumoamista. Nämä loiseläjät pyrkivät tuhoamaan sen, mikä oli kalliilla verellä lunastettu ja hiellä ja vaivalla rakennettu. Mutta Lapuan miesten aseet ja keinotkaan eivät olleet puhtaat. Heidän laiton toimintansa johti mm. toisten omaisuuden

tuhoamiseen, pahoinpitelyihin, vapauden riistoon, poliittisiin murhiin ja lopulta ns. kommunistilakien säätämiseen. Näillä estettiin yhden kansanosan poliittinen toiminta. Se johti vasemmistoradikaalisten kansanedustajien pidättämiseen. Lapualaisten terrori kohdistui ensin kommunisteihin, sitten sosialidemokraatteihin ja lopulta presidentti Ståhlbergiin ja hänen puolisoonsa.

Tästä oli kuitenkin seurauksena se, että kansanliikettä vastaan alkoi vahvistua laillisuusrintama. Mutta poliittista kuohuntaa ei saatu kertaheitolla loppumaan. Äärioikeisto organisoitui fasismin ja natsismin kaltaiseksi

liikkeeksi, joka pyrki muuttamaan Suomen poliittista järjestelmää omien tavoitteidensa mukaisesti. Tämä yritys kulminoitui Mäntsälän kapinaksi, jolla oli kuitenkin nolo loppu, kun laillisuus palautettiin Suomeen presidentti Svinhufvudin johdolla. Kapinan alkuunpanijat saivat myös rangaistuksia.

Maailmansodan jälkeen Suomen talouselämässä tapahtui suuri muutos. Sen seurauksena menetettiin tärkeä kauppakumppani Venäjä, kun Neuvostoliitto syntyi. Länsikauppa ei pystynyt täysin korvaamaan hukattuja markkinaosuuksia. Kun sodan jälkeen lamat koettelivat länsimaita, se näkyi suurina työttömyyslukuina Suomessakin.

Kun sodan jälkeen länsimaat yrittivät nujertaa Neuvostoliiton kauppasaarrolla, niin Suomikin noudatti samaa politiikkaa. Niinpä näiden naapurusten välinen kauppa oli vain muutaman prosentin luokkaa sotien välisenä aikana. Tästä oli seurauksena se, että Pielisen Karjalan työllisyystilanne oli hyvin vaikea, kun metsätyöt rajan takana vähenivät ja ajoittain loppuivat tyystin. Kolmekymmentäluvun alkupuolella työllisyystilanne Pielisen Karjalassa hieman huojentui, kun Neuvostoliiton ja Suomen suhteet parantuivat. Siitä seurasi sellainen muutos, että suomalaiset metsäfirmit alkoivat ostaa puuta itänaapurista. Silloin monet Rajakylän miehet saivat leipänsä näiltä savotoilta, kun pääsivät töihin rajan taa. Puutavara hakattiin ja ajettiin suomalaisvoimin. Tätä hakkuuta tehtiin niin, että työmiehet asuivat Suomen puolelle tehdyissä kämpissä ja kävivät päivisin töissä Neuvostoliiton puolella. Niinpä tarkoin vartioitu raja jouduttiin ylittämään vähintäänkin joka aamu ja ilta, mutta hevosmiehet tekivät sen useita kertoja työpäivän aikana. Venäläiset olivat erityisen tarkkoja siitä, ettei neuvostokansalaisia päässet länteen eikä länsimaisia passittomia vakoilijoita itään. Tämän vuoksi passit tarkastettiin aina, kun raja ylitettiin.

Elokuun loppupuolella 1934 Rajakylässä syntynyt kirjailija Olli Leinonen otti hatkat Sukevan vankisiirtolasta tavoitteenaan pako Itä-Karjalaan ohranan ulottumattomiin. Ollin onnistui karata eräänä sumuisena myöhäiskesän aamuna, kun vartijoiden valppaus hetkeksi herpaantui. Pian kuitenkin hänen lähtönsä huomattiin ja tehtiin hälytys. Aikaa hukkaamatta pantiin heti alulle vaarallisen maanpetturin sinnikäs takaa-ajo. Aseistautuneet poliisit ryhtyivät intomielisesti tehtäväänsä, sillä toihan tällaisen rikollisen pidättäminen kiinniottajalle mainetta ja kunniaa. Seuravana päivänä takaa-ajat pääsivätkin aivan karkurin kintereille ja saalis oli putoamassa heidän käsiinsä kuin kypsä omena. Lainvartijat kehittivät vaarallista roistoa antautumaan, mutta karkuri luikahti taas sukkelasti metsän suojaan. Poliisin ampumat luodit vihelsivät vain hänen korvissaan ja saivat hänet parantaman vauhtiaan.

Kun pakenija oli poikasena ja nuorukaisena joutunut hankkimaan leipänsä korvesta, metsä oli hänelle tuttu kuin koti, ja sen suojaan hän nytkin turvautui. Metsähän oli ammoisista ajoista saakka ollut suomalaisten turva, ja sieltä he olivat avun löytäneet päinvastoin kuin kulttuurikansat, jotka pakenivat hädän tullen kirkon suojiin. Kekseliäisyytensä ansiosta karkuri

pystyi karistamaan takaa-ajajat kintereiltään. Hänen onnistui harhauttaa näitä niin, että hänen luultiin yrittävän päästä Kuhmonniemen kautta Neuvosto-Karjalaan, mutta hän jatkoikin matkaa Rajakylää kohti. Hän halusi poiketa vielä tervehtimään lähiomaisiaan. Toisekseen tämä pakoreitti tuntui hänestä turvalliselta, koska se oli tuttu. Lisäksi hän saattoi saada Rajakylässä apua sukulaisiltaan ja aateveljiltään. Hän naamioitui puoluetovereiden avulla vanhaksi naiseksi ja matkusti virkavallan silmien alla junalla Pielisen pitäjän kirkonkylään. Sieltä hän patikoi metsien halki kiertoteitä synnyinkotiinsa Rajakylään, jossa lepäili ja piileskeli muutaman päivän metsässä. Sitten hän jatkoi pakoaan veljensä Herkon kanssa valtakunnan rajalle, mistä taivalsi yksin edelleen Petroskoihin.

Olli Leinosen kiinnittamisesta Suomen poliisiviranomaiset lupasivat melkoisen rahapalkkion, mutta hänen aatetoverinsa, jotka olivat avustaneet häntä paossa, eivät pettäneet ystäväänsä. Päästyään turvallisesti Petroskoihin Olli lähetti terveisiä eräässä lehdessä Suomen viranomaisille: ”Kiitos sille ystävälliselle poliisikonstaapelille, joka auttoi sitä vanhaa naismatkustajaa junasta Pielisen kirkonkylän asemalaiturille elokuun 26. päivänä.”

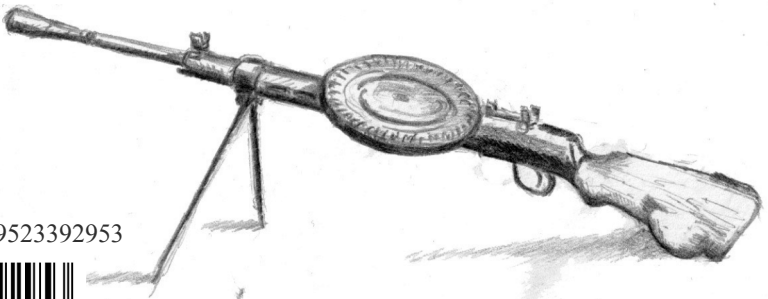
Olli Leinonen oli syntynyt vuosisadan vaihteessa Rajakylässä köyhän kruununtorpparin perheeseen. Hänen isänsä oli saanut hädän luvattoman kaskeamisen vuoksi ja menettänyt myös sen vuoden satonsa rangaistuksena lain rikkomisesta. Hänen onnistui kuitenkin saada hallintaansa naapurikylästä toinen torppa. Siinä torpassa syntyi myös Olli.

Kun torpparin leipä oli tiukassa, joutui poika tekemään kotitöitä heti, kun vähän kynnelle kykeni, jotta isä voi suorittaa ansiotöitä. Sitten tuli vuoroon pikkurengin pesti: Olli joutui kesäisin paimentamaan erään rikkaan karjatilallisen lehmia ja tekemään lehtikerppuja lampaille sekä muita hänelle sopivia töitä olemattoman pienellä palkalla mutta työn määrästä tinkimättä. Niinpä hän jo silloin tajusi, että häntä käytettiin hyväksi, koska palkka ei ollut hänen mielestään oikeassa suhteessa työn määrään. Täytettyään kaksitoista vuotta hänellä oli edessään metsäuittotyöt kuten muillakin torppareiden pojilla. Hän kävi pari luokkaa kansakoulua, mutta elämä oli enimmäkseen leipätyön perässä juoksemista. Pulakausina täytyi ansiotyöhön aina rientää, kun siihen tuli vähänkin mahdollisuuksia. Niinpä Ollin lapsuusja poikavuodet olivat ainaista raadantaa joko talollisen pelloilla tai tukkiyhtiöiden savotoilla. Siellä hän sai nähdä mielivaltaa, sortoa ja vääryyttä ympärillään joka askeleella, ja myös itse hän sai niitä omakohtaisesti kokea. ”Siitä tuli sellainen tekijä, joka sai aikaan hänen sisimässään velvoittavan äänen, jota hän ei voinut olla kuulematta. Se ääni pakotti hänet taistelemaan sortoa ja vääryyttä vastaan. Se oli paljon voimakkaampi kuin yksilöllisten, omakohtaisten kokemusten pelko. Siitä tuli lopulta se tekijä, joka muovasi hänestä työväenluokan etujen puolesta taistelevan kommunistin.”

Olli Leinonen omaksui Kuusisen linjan ja pyrki muuttamaan radikaalisti yhteiskuntaa. Hänen veljensä Herkko seurasi myös koko elämänsä hänen

Rajakylän Saaga on sukutarina Pielisen Karjalasta Suomen autonomian alusta 1960-luvun loppupuolelle saakka. Suvun tarinan lisäksi siinä seurataan myös maamme poliittista, yhteiskunnallista ja taloudellista kehitystä läpi koko aikakauden.

Kolmannessa osassa kerrotaan ajasta Suomen itsenäistymisen jälkeen. Siihen mahtuvat niin kolmekymmenluvun lama, sota-aika kuin maan jälleenrakentamisen ja sotakorvauksien kausikin. Tarina päättyy kuusikymmenluvun lopulla pienviljelyn loputtua omavaraistalouden päättymiseen, kun Suomeen aletaan rakentaa hyvinvointiyhteiskuntaa.



ISBN 9789523392953



9 789523 392953